

8. Олейнікова Л. Проблеми визначення фіскальної та економічної результативності податкового адміністрування в Україні / Л. Олейнікова // Економічний вісник університету. – 2009. – Вип. 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/.

9. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: моногр. / П.В. Мельник та ін.; ред. З.С. Варналій; ДПАУ, НУ ДПС України, Н.-д. центр з пробл. опод. – К.: Знання України, 2008. – 675 с.

10. Проскура К. До питання методики оцінювання ефективності податкового адміністрування / К. Проскура // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9 (1). – С. 38–43.

11. Проскура К.П. Комплексне оцінювання ефективності податкового адміністрування в Україні / К.П. Проскура // Економічний аналіз. – 2013. – Том 14. – №1. – С. 330-340.

12. Райзберг Б. Современный экономический словарь / Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцева. – М.: Инфра-М, 1996. – 496 с.

13. Степанова Д. Соціально-економічні ефекти адміністрування податків в Україні / Д. Степанова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 6. – С. 815–819.

14. Чернякова Т.М. Критерії ефективності процесу податкового адміністрування / Т. М. Чернякова // Часопис економічних реформ. – 2011. – №3. – С. 34–38.

15. Швабій К.І. Ефективність адміністрування податків в країні: методологія та аналіз / К.І. Швабій // Фінансова система країни: Збірн. наук. праць. – Острог: Вид-во НаУ «Острозька академія», 2007. – Вип. 9. – Ч. 3 – С. 520–527.

Гупаловська М.Б.

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕНИМ ДЕФІЦИТОМ В УКРАЇНІ

Одним із важливих висхідних положень сучасної світової фінансової думки є теза щодо загальної обмеженості фінансових ресурсів, в умовах якої функціонують уряди як процвітаючих, так і найбільш бідніших країн світу, що спонукає їх виступати учасниками фінансових ринків як на національному, так і на міжнародному рівні.

Бюджетний дефіцит є невід'ємним атрибутом сучасної економіки, явищем, з яким в той чи інший період свого розвитку

стикалися практично усі країни світу, не залежно від рівня їхнього розвитку, організації управління державними фінансами і місця у світовому господарському процесі. Отже, за своєю природою дефіцит бюджету виражає одвічну проблему суспільства – суперечність між зростаючими потребами держави і обмеженими ресурсами [1, с. 211]. С.І. Юрій у своїх працях зазначав, що за своєю природою бюджетний дефіцит визначається, з одного боку, законами зростання вартості, а з іншого – законами інфляції [2, с. 190].

В умовах ринкових відносин бюджетний дефіцит справляє, в більшості випадків, негативний вплив на соціально-економічний розвиток держави та рівень життя населення. Саме тому в сучасних умовах господарювання першорядного значення і виняткової актуальності набувають питання аналізу причин виникнення і розробки механізму управління бюджетним дефіцитом.

У теоретичному аспекті можна виділити чотири основних напрямки подолання дефіциту бюджету:

- збільшення дохідної частини бюджету;
- скорочення видаткової частини бюджету;
- здійснення внутрішніх і зовнішніх позик;
- проведення грошової і кредитної емісії [3, с. 722].

Однак, з практичної точки зору, зміст управління бюджетним дефіцитом слід розкривати у широкому та вузькому розумінні. У вузькому розумінні під управлінням бюджетним дефіцитом слід розуміти діяльність держави, пов'язану з оцінюванням його рівня, а також оптимізацією джерел фінансування бюджетного дефіциту. У широкому розумінні, на наш погляд, його доцільно визначати одним із напрямків економічної діяльності держави, спрямованої на регулювання системи формування доходів і видатків бюджетів усіх рівнів, що передбачає вдосконалення податкової політики, порядку планування бюджетних показників та контролю за їхнім виконанням.

Управління бюджетним дефіцитом має базуватися як на адміністративно-правовому регулюванні, так і доповнюватися специфічними ринковими інструментами, спрямованими на зниження рівня бюджетного дефіциту і забезпечення соціально-економічного розвитку. При цьому побудова системи управління бюджетним дефіцитом має передбачати кілька послідовних взаємопов'язаних етапів:

- визначення стратегічних цілей та показників для оцінювання ступеня їхнього досягнення;

- формування відповідного набору інструментів для реалізації поставлених завдань та їхнє практичне використання;
- контроль за досягненням поставлених цілей та коригування за його результатами відповідної політики управління дефіцитом бюджету.

Також основними шляхами зменшення бюджетного дефіциту є: здійснення практичних заходів по реалізації економічних програм на загальнодержавному та місцевому рівні зі збільшення випуску продукції на діючих підприємствах, створення нових виробництв та підприємств; реальна фінансова та законодавча підтримка підприємництва; ефективне спрямування приватизаційних процесів в напрямку довготривалого ефективного функціонування приватизованих підприємств. На цьому аспекті наголошував і С.І. Юрій, зазначаючи, що використання активної економічної форми бюджетного дефіциту означає, що додаткові фінансові ресурси спрямовуються, насамперед, на створення умов розвитку виробництва, активізацію підприємництва і комерції, здатних перекривати або компенсувати збільшення граничних суспільних витрат виробництва і стимулювати економічне зростання” [2, с. 191].

Вкрай негативні наслідки (фінансові, економічні, соціальні) величезного бюджетного дефіциту потребують здійснення системи заходів для його подолання, проведення активної фінансової політики, використання узвичаєних у світовій практиці методів боротьби з дефіцитом. Прагнення до рівноваги бюджетних доходів і витрат шляхом збалансованості державного бюджету – це сьогодні одне з головних завдань уряду. Тільки вирішуючи його, можна проводити цілеспрямовану фінансову політику. При цьому варто враховувати, що засоби розв'язання даного завдання багато в чому визначаються тим, до якої межі і якими темпами потрібно прагнути до збалансування бюджетних витрат і доходів. У програму конкретних заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту варто включити і послідовно проводити в життя такі заходи, що, з одного боку, стимулювали б приплив коштів до бюджету країни, а з іншого боку – сприяли б скороченню державних витрат, а саме:

- зміну напрямків інвестування бюджетних засобів в економіку з метою підвищення ефективності використання коштів;
- перегляд структури соціальних програм, концентрація фінансування лише на найбільш пріоритетних програмах;

– запровадження мораторію на прийняття нових соціальних програм, що потребують значного бюджетного фінансування.

Крім цього, варто враховувати, що у світовій практиці для зниження бюджетного дефіциту широко використовується така форма, як залучення в країну іноземного капіталу. З його допомогою вирішується відразу декілька завдань, причому не тільки фіскального, але й економічного характеру; скорочуються бюджетні витрати, призначені на фінансування капітальних вкладень (що дає змогу скоротити розрив між доходами і витратами бюджету), розширюється база для виробництва товарів і послуг, зростає кількість платників податків у країні, а отже, розширюється дохідна база бюджетів, поліпшується стан платіжного балансу.

Література:

1. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) / В.Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.
2. Юрій С.І. Антологія бюджетного механізму. Монографія. / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин, Я.М. Буздуган. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.
3. Дем'янишин В.Г. Бюджетний дефіцит та його вплив на кризову ситуацію в Україні / В.Г. Дем'янишин // Вісник ТНЕУ. – 2007. – №5. – С. 120–123.

Дем'янишин В.Г.

*Д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету,
заслужений працівник освіти України*

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА С.І. ЮРІЯ

Питання функціонування бюджетного механізму держави займають центральне місце у фінансовій науці. Дані проблеми досліджують всі науковці у галузі фінансів, а також практики, які займаються бюджетними проблемами. У зв'язку з цим професор С.І. Юрій присвятив ряд своїх наукових праць ролі бюджетного механізму у забезпеченні соціально-економічного розвитку держави,